

УДК 32.327:329(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2026.34.28>

ПОШУК ЕФЕКТИВНОЇ ІНСТИТУЦІЙНОЇ ПРАКТИКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ В УМОВАХ ЗОВНІШНЬОЇ АГРЕСІЇ

Луцький Микола,

аспірант кафедри політичних наук

Карпатського національного університету імені Василя Стефаника

ORCID: 0009-0007-4094-8911

У статті здійснено комплексний аналіз проблеми формування та реалізації ефективної інституційної практики діяльності політичних партій в умовах зовнішньої агресії та наявності системних проблем внутрішньодержавного розвитку. Показано, що сучасні безпекові виклики докорінно змінюють інституційне середовище партійної діяльності, трансформуючи межі політичної конкуренції, механізми політичного представництва та характер взаємодії між державою, політичними партіями і суспільством. Обґрунтовано, що в умовах зовнішньої агресії політичні партії зазнають подвійного впливу: з одного боку, вони змушені адаптуватися до надзвичайних обмежень і виконувати стабілізаційну функцію в політичній системі, з іншого — зберігати здатність до репрезентації інтересів, внутрішньої інституціоналізації та дотримання демократичних стандартів діяльності.

Доведено, що поєднання зовнішніх загроз із хронічними внутрішніми дисфункціями, такими як низький рівень внутрішньопартійної демократії, персоналізація політичного процесу та нестійкість організаційних структур, істотно знижує інституційну спроможність політичних партій і ускладнює виконання ними базових функцій у політичній системі. Наголошено, що ефективна інституційна практика політичних партій у кризових умовах не може зводитися до формальної лояльності державі або ситуативної політичної мобілізації, а має ґрунтуватися на розвитку внутрішніх організаційних механізмів, програмної відповідальності, прозорості діяльності та стійких каналів комунікації з громадянським суспільством. Виокремлено ключові напрями пошуку ефективної інституційної практики діяльності політичних партій, реалізація яких здатна підвищити адаптивність політичних партій до кризового середовища та сприяти збереженню стійкості політичної системи й перспектив демократичного розвитку держави.

Ключові слова: внутрішньопартійна інституціоналізація, воєнний стан, демократичний розвиток, зовнішня агресія, інституційна практика, національна безпека, політична система, політична стабільність, політичні партії.

Lutsky Mykola. Search for effective institutional practices of political parties in the context of external aggression

The article provides a comprehensive analysis of the problem of forming and implementing effective institutional practices for political parties in conditions of external aggression and systemic problems of domestic development. It shows that modern security challenges are radically changing the institutional environment of party activity, transforming the boundaries of political competition, mechanisms of political representation, and the nature of interaction between political parties and the state. It shows that modern security challenges are radically changing the institutional environment of party activity, transforming the boundaries of political competition, mechanisms of political representation, and the nature of interaction between the state, political parties, and society. It is argued that in conditions of external aggression, political parties are subject to a double impact: on the one hand, they are forced to adapt to extraordinary restrictions and perform a stabilizing function in the political system, and on the other hand, they must maintain their ability to represent interests, internal institutionalization, and adherence to democratic standards of activity.

It has been proven that the combination of external threats with chronic internal dysfunctions, such as low levels of intra-party democracy, personalization of the political process, and instability of organizational structures, significantly reduces the institutional capacity of political parties and complicates their performance of basic functions in the political system. It is emphasized that effective institutional practice of political parties in crisis conditions cannot be reduced to formal loyalty to the state or situational political mobilization, but must be based on the development of internal organizational mechanisms, programmatic accountability, transparency of activities, and sustainable channels of communication with civil society. Key areas for finding effective institutional practices for political parties are identified, the implementation of which can increase the adaptability of political parties to the crisis environment and contribute to maintaining the stability of the political system and the prospects for democratic development of the state.

Key words: internal party institutionalization, martial law, democratic development, external aggression, institutional practice, national security, political system, political stability, political parties.

Функціонування політичних партій у сучасних державах дедалі частіше відбувається в умовах багаторівневих криз, де зовнішні безпекові загрози поєднуються із внутрішніми структурними дисфункціями політичного та адміністративного розвитку. Для України ці виклики набули якісно нового виміру внаслідок зовнішньої агресії, що змінила не лише безпекове середовище, а й логіку організації політичного процесу, рамки партійної конкуренції, механізми політичного представництва та характер взаємодії між державою і суспільством. У таких умовах політичні партії опиняються в ситуації подвійного навантаження: з одного боку, вони мають сприяти політичній стабільності та суспільній консолідації, з іншого – зберігати здатність до репрезентації інтересів, політичної мобілізації та демократичного контролю за владою.

Актуальність дослідження визначається тим, що традиційні інституційні практики діяльності партій, сформовані в умовах відносної стабільності, виявляються недостатніми для кризового та безпеково чутливого середовища. Зовнішня агресія змінює пріоритети політичного порядку денного та підвищує вимоги до відповідальності партій за підтримку державності, керованості та суспільної довіри. Паралельно системні проблеми внутрішньодержавного розвитку – фрагментарність партійної організації, слабкість програмних орієнтирів, домінування персоналізованих моделей політичної взаємодії – обмежують спроможність партій діяти як сталий канал комунікації між громадянами та інститутами публічної влади. У підсумку виникає ризик інституційної ерозії партій як опорних елементів представницької демократії та зниження ефективності політичного представництва.

Наукова проблема полягає у необхідності концептуалізації та обґрунтування таких інституційних практик партійної діяльності, які забезпечували б одночасно адаптацію партій до надзвичайних умов і збереження демократичної якості політичного процесу. Йдеться не лише про формальну відповідність правовим вимогам, а й про реальну здатність партій підтримувати внутрішню інституціоналізацію, виробляти програмні рішення, забезпечувати прозорість організаційного функціонування, формувати відповідальну політичну поведінку та відновлювати довіру громадян. Відсутність таких практик підсилює нестійкість партійного середовища, провокує ситуативність політичних стратегій і ускладнює відтворення легітимного політичного представництва.

Метою статті є обґрунтування напрямів формування ефективної інституційної практики діяльності політичних партій у контексті зовнішньої агресії та тривалих системних проблем внутрішньодержавного розвитку. Досягнення поставленої мети передбачає осмислення змін інституційного середовища партійної діяльності в умовах безпекових викликів, виявлення ключових обмежень і суперечностей, що впливають на функціонування політичних партій у кризовий період, а також визначення узагальнених орієнтирів інституційної адаптації партій, здатних забезпечити поєднання стабілізаційної ролі з виконанням базових демократичних функцій у сучасній політичній системі.

Для досягнення поставленої мети у статті передбачається розв'язання комплексу взаємопов'язаних дослідницьких завдань, зокрема: проаналізувати трансформацію інституційних умов функціонування політичних партій у контексті зовнішньої агресії та кризового розвитку держави; з'ясувати вплив безпекових обмежень і надзвичайних правових режимів на характер партійної конкуренції, організаційну поведінку та механізми політичного представництва; виявити ключові внутрішньодержавні структурні дисфункції, що обмежують інституційну спроможність політичних партій у сучасних умовах; здійснити концептуалізацію ефективної інституційної практики партійної діяльності з урахуванням поєднання стабілізаційних і демократичних функцій; окреслити пріоритетні напрями інституційної адаптації політичних партій, спрямовані на підвищення їхньої організаційної стійкості, програмної відповідальності та здатності до взаємодії з державою і громадянським суспільством в умовах зовнішніх і внутрішніх викликів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Упродовж останніх років проблематика функціонування політичних партій в умовах зовнішньої агресії та кризового розвитку держави набула системного висвітлення в наукових дослідженнях, однак залишається концептуально фрагментованою. Значна частина праць зосереджена на нормативно-правових та безпекових аспектах партійної діяльності, розглядаючи політичні партії передусім як об'єкти правового регулювання в умовах воєнного стану та посилення державного контролю [1; 2]. У межах цього підходу детально аналізуються правові режими обмеження політичної діяльності, санкційні механізми та їхній вплив на політичну конкуренцію [3; 4], однак поза фокусом залишається питання внутрішньої інституційної адаптації самих партій до кризових умов.

Важливий масив досліджень сформовано у сфері національної безпеки та політичної стабільності, де політичні партії розглядаються як складові інституційної стійкості держави [5; 6]. У цих працях підкреслюється взаємозв'язок між ефективністю політичних інститутів і здатністю держави реагувати на зовнішні загрози, проте інституційна практика партійної діяльності здебільшого аналізується

опосередковано — через призму державних стратегій і безпекових пріоритетів, а не як самостійний предмет дослідження.

Окремий напрям сучасних досліджень присвячений проблемі меж допустимого державного впливу на політичні партії в умовах криз. У правничих і політологічних працях акцентується увага на дилемі між необхідністю захисту демократичного ладу та ризиками звуження політичного плюралізму [7]. У цьому контексті розглядаються принципи належної діяльності політичних партій і їхня трансформація в умовах воєнного стану [8; 9]. Водночас зазначені дослідження, як правило, фіксують нормативні вимоги та стандарти, не пропонуючи цілісної моделі оцінювання того, які саме інституційні практики дозволяють партіям зберігати ефективність і легітимність у кризовому середовищі.

Суттєву роль у формуванні дослідницького поля відіграють міжнародні стандарти та рекомендації, що визначають базові принципи регулювання політичних партій, зокрема рівність можливостей, прозорість діяльності та фінансову підзвітність [10; 11; 12]. Окрему увагу в них приділено питанням політичних фінансів і запобігання корупції як ключовим умовам збереження демократичної якості партійної конкуренції [13; 14; 15]. Проте ці документи мають переважно нормативний характер і не враховують у повному обсязі специфіку функціонування партій у ситуації тривалої зовнішньої агресії та системних внутрішніх дисфункцій, характерних для перехідних демократій.

У науковій літературі також представлено порівняльні та концептуальні підходи до аналізу партійної демократії та інституціоналізації політичних партій. Дослідження з конституціоналізації партійної демократії підкреслюють зростання ролі правового закріплення статусу партій у політичній системі [16], тоді як праці, присвячені характеристикам партійних систем, зосереджуються на стабільності правил політичної конкуренції, рівні «закритості» партійного поля та електоральній волатильності [17; 18; 19]. Однак ці підходи переважно ґрунтуються на аналізі партійних систем у відносно стабільних умовах або в посткризовий період, що обмежує їхню застосовність для пояснення партійної діяльності в умовах активної фази воєнних і безпекових викликів.

Аналітичні матеріали та конференційні напрацювання останніх років фіксують нові тенденції партійно-виборчих процесів у контексті російсько-української війни, зокрема зміни каналів політичної мобілізації, комунікаційних стратегій та суспільних очікувань щодо ролі політичних партій [20]. Водночас ці роботи мають здебільшого описовий характер і потребують концептуального узагальнення в межах єдиної аналітичної рамки.

Таким чином, у сучасному науковому дискурсі чітко окреслюється прогалина між:

- нормативно-правовим аналізом діяльності політичних партій;
- безпековим виміром функціонування політичної системи;
- дослідженням внутрішніх інституційних практик партій як активних політичних акторів.

Саме ця прогалина формує дослідницьку нішу даної статті, яка спрямована на поєднання зазначених рівнів аналізу та концептуалізацію ефективної інституційної практики діяльності політичних партій у кризових умовах. Запропонований підхід дозволяє безпосередньо реалізувати мету статті та розв'язати поставлені завдання шляхом аналізу змінених інституційних умов, виявлення ключових обмежень партійної діяльності та обґрунтування напрямів інституційної адаптації політичних партій в умовах зовнішньої агресії та системних проблем внутрішньодержавного розвитку.

Науковою новизною статті являється концептуальне обґрунтування інституційної практики діяльності політичних партій як самостійного аналітичного виміру дослідження в умовах зовнішньої агресії та системних проблем внутрішньодержавного розвитку. На відміну від переважно нормативно-правових або безпеково орієнтованих підходів, пропонуємо інтегровану аналітичну рамку, що поєднує правові обмеження, безпекові чинники та внутрішньоорганізаційні механізми партійної діяльності. Утвердження в політологічному дискурсі вимагає розуміння, що ефективність політичних партій у кризових умовах визначається не лише рівнем державного регулювання чи лояльності до безпекових пріоритетів, а насамперед здатністю партій до внутрішньої інституціоналізації, програмної відповідальності та підтримання стійких каналів взаємодії з громадянським суспільством. Авторське бачення напрямів інституційної адаптації політичних партій, вважаємо, дозволяє по-новому інтерпретувати їхню роль як активних суб'єктів демократичного розвитку в умовах тривалих криз і безпекових викликів.

У сучасній політичній науці інституційна практика діяльності політичних партій трактується як комплекс формалізованих і неформальних механізмів, за допомогою яких партії забезпечують виконання своїх базових функцій у політичній системі – представництва інтересів, політичної мобілізації, рекрутування та соціалізації еліт, а також участі у виробленні й реалізації публічних рішень [16]. У цьому вимірі партії розглядаються не лише як електоральні інструменти, а як сталі організаційні інститути, спроможні відтворювати політичну конкуренцію та забезпечувати зв'язок між суспільством і державою в довгостроковій перспективі [17; 19].

Саме інституційна практика – внутрішні процедури, організаційна структура, моделі ухвалення рішень і механізми підзвітності – визначає рівень інституціоналізації партій та їхню здатність до стабільного функціонування.

Посилення процесів конституціоналізації партійної демократії та зростання ролі правового регулювання діяльності політичних партій зумовлюють підвищену увагу до інституційного виміру партійної діяльності. У наукових дослідженнях наголошується, що правове закріплення статусу партій, правил їх фінансування, участі у виборчому процесі та взаємодії з органами влади формує рамки, в межах яких реалізується їхня інституційна практика [21; 22; 16]. Водночас стабільність цих рамок і передбачуваність правил політичної конкуренції є ключовими чинниками відтворення партійної системи та зниження електоральної волатильності [17; 18].

В умовах зовнішньої агресії та запровадження надзвичайних правових режимів інституційна практика політичних партій зазнає суттєвих трансформацій. Посилення регулятивної ролі держави, пріоритетизація безпекових питань і звуження простору політичної конкуренції змінюють характер партійної діяльності, зсуваючи акценти з конкурентної на стабілізаційну та інтеграційну функції [1; 2; 7]. У таких умовах інституційна спроможність партій визначається не лише їхньою участю у виборчих процесах, а й здатністю адаптувати внутрішні організаційні механізми до нових вимог політичного порядку денного та збереження суспільної легітимності [5; 6].

Міжнародні стандарти та рекомендації у сфері регулювання політичних партій акцентують на тому, що навіть у кризових і безпеково чутливих умовах діяльність партій має ґрунтуватися на принципах політичного плюралізму, рівності можливостей, внутрішньопартійної демократії та фінансової прозорості [10; 11; 12]. Особливе значення надається дотриманню стандартів доброчесності та підзвітності у сфері політичних фінансів, оскільки саме фінансова дисципліна та прозорість розглядаються як необхідна умова збереження демократичної якості партійної конкуренції та запобігання політичній корупції [13; 14; 15; 23].

Таким чином, теоретичні засади аналізу інституційної практики політичних партій у межах даного дослідження поєднують інституціональний, правовий і безпековий підходи. Це дозволяє розглядати політичні партії як активних інституційних акторів, діяльність яких визначається одночасно нормативними рамками, умовами безпекового середовища та внутрішньоорганізаційною спроможністю адаптуватися до кризових трансформацій політичної системи.

Зовнішня агресія суттєво трансформує функціональну логіку діяльності політичних партій, змінюючи усталений баланс між конкурентною та інтеграційною складовими партійної політики. В умовах воєнного стану політична конкуренція зазнає об'єктивного звуження, оскільки безпекові пріоритети та необхідність підтримання керованості політичного процесу висуваються на перший план. За таких обставин політичні партії дедалі частіше орієнтуються на виконання стабілізаційної функції, спрямованої на підтримку ключових державних рішень у сферах оборони, національної безпеки та суспільної консолідації, що змінює характер їхньої публічної та організаційної діяльності [1; 2]. Водночас посилення регулятивного впливу держави на партійну сферу формує низку інституційних ризиків. З одного боку, державне втручання розглядається як необхідний інструмент захисту демократичного ладу та запобігання деструктивному впливу політичних акторів у кризових умовах. З іншого боку, надмірна регламентація та розширення контролю можуть призводити до звуження демократичного простору, формалізації партійної діяльності та зниження реальної конкурентності політичного процесу. Ця дилема активно обговорюється в науковій літературі, де наголошується на небезпеці перетворення політичних партій на інституційно пасивні структури, зорієнтовані переважно на виконання зовнішніх регулятивних вимог, а не на представництво суспільних інтересів [7].

Особливої актуальності в умовах зовнішньої агресії набуває проблема фінансування політичних партій як ключового елементу їхньої інституційної спроможності. Запровадження воєнного стану, санкційних режимів і посилення антикорупційних механізмів істотно змінює доступ партій до фінансових ресурсів, структуру джерел фінансування та процедури фінансового контролю [3; 22]. У цих умовах фінансова діяльність партій стає об'єктом підвищеної уваги з боку держави та суспільства, а порушення принципів прозорості й підзвітності здатні швидко підірвати їхню легітимність і довіру виборців [13; 14; 23].

Міжнародний досвід і рекомендації провідних організацій у сфері демократичного врядування засвідчують, що ефективна інституційна практика політичних партій у кризових і надзвичайних умовах має ґрунтуватися на поєднанні адаптивності до безпекових викликів із неухильним дотриманням принципів фінансової прозорості, внутрішньої підзвітності та запобігання політичній корупції. Навіть за умов надзвичайного правового режиму саме ці чинники розглядаються як необхідна умова збереження

демократичної якості партійної конкуренції та довгострокової стійкості політичної системи [13; 14; 15].

Таким чином, зовнішня агресія виступає потужним каталізатором інституційних змін у діяльності політичних партій, посилюючи водночас як стабілізаційний потенціал партій, так і ризики їхньої інституційної деформації. Це зумовлює необхідність цілеспрямованого пошуку таких моделей інституційної практики, які дозволяли б партіям ефективно функціонувати в умовах безпекових обмежень без втрати їхньої демократичної ролі та представницької спроможності.

Пошук ефективної інституційної практики діяльності політичних партій в умовах зовнішньої агресії та тривалих внутрішньодержавних криз має ґрунтуватися на комплексному підході, який поєднує організаційні, програмно-стратегічні та фінансово-інституційні виміри партійної діяльності. За таких обставин ідеться не про точкові корекції окремих елементів партійного функціонування, а про цілеспрямовану адаптацію інституційних механізмів, здатних забезпечити стійкість політичних партій як ключових суб'єктів демократичного політичного процесу.

По-перше, фундаментальним напрямом виступає посилення внутрішньопартійної інституціоналізації. Йдеться про формування стабільних і функціонально диференційованих організаційних структур, розвиток внутрішньої демократії, а також запровадження чітких і прозорих процедур ухвалення рішень. У кризових умовах саме рівень внутрішньої організаційної впорядкованості визначає здатність партій уникати ситуативності, персоналізації та залежності від неформальних центрів впливу. Міжнародні стандарти у сфері регулювання політичних партій наголошують, що внутрішньопартійна демократія, підзвітність керівних органів і прозорість процедур є необхідними умовами збереження легітимності партій навіть за умов обмеженої політичної конкуренції [10; 11; 12].

По-друге, ключового значення в умовах безпекових викликів набуває підвищення програмної відповідальності політичних партій. Ефективна інституційна практика передбачає здатність партій виходити за межі короткострокових електоральних інтересів і формувати цілісні програмні орієнтири та довгострокові стратегії розвитку держави. У кризовому середовищі саме програмна послідовність і стратегічне бачення дозволяють партіям зберігати суспільну довіру та виконувати функцію політичної інтеграції. Наукові дослідження у сфері національної безпеки та розвитку громадянського суспільства підкреслюють, що слабкість програмних засад і ідеологічна розмитість партій істотно знижують їхню інституційну спроможність у періоди криз [6; 8].

По-третє, важливим і перспективним напрямом є вдосконалення механізмів фінансування політичних партій та контролю за їхньою фінансовою діяльністю. В умовах воєнного стану та посилення санкційних і антикорупційних режимів фінансова сфера стає одним із найбільш вразливих аспектів партійної діяльності. Відповідність національному законодавству у сфері запобігання корупції та дотримання міжнародних рекомендацій щодо фінансової прозорості й підзвітності розглядаються як базові умови збереження інституційної легітимності партій [22; 13; 14; 24; 25]. Міжнародний досвід засвідчує, що саме ефективні механізми фінансового контролю та прозорі джерела фінансування здатні мінімізувати корупційні ризики й запобігти інституційній деградації партій у кризових умовах [15].

Отже, напрями пошуку ефективної інституційної практики діяльності політичних партій мають формувати цілісну модель інституційної адаптації, у межах якої внутрішня організаційна спроможність, програмна відповідальність і фінансова доброчесність виступають взаємопов'язаними елементами забезпечення стійкості партій та їхньої здатності виконувати базові демократичні функції в умовах зовнішньої агресії та внутрішньодержавних криз.

Висновки. У результаті проведеного дослідження обґрунтовано, що зовнішня агресія у поєднанні із системними проблемами внутрішньодержавного розвитку докорінно змінює інституційні умови функціонування політичних партій. За таких обставин партійна діяльність виходить за межі традиційної логіки електоральної конкуренції та набуває ознак адаптивного інституційного реагування на безпекові й управлінські виклики. Політичні партії змушені діяти в умовах обмеженого політичного простору, поєднуючи виконання стабілізаційної ролі з необхідністю збереження демократичної якості політичного представництва, що висуває підвищені вимоги до їхньої організаційної спроможності та внутрішньої узгодженості.

Вважаємо, що ефективність інституційної практики діяльності політичних партій у кризовому середовищі не може зводитися до ситуативної лояльності державним пріоритетам або формального дотримання правових обмежень. Вона передбачає системне поєднання внутрішньої інституціоналізації, здатності до стратегічного програмного мислення, фінансової доброчесності та прозорих механізмів внутрішньої й зовнішньої підзвітності. Саме така комплексна модель інституційної практики створює умови для збереження легітимності політичних партій, відтворення довіри громадян та підтримання функціональної стійкості політичної системи.

Отже, пошук і впровадження ефективної інституційної практики діяльності політичних партій є необхідною передумовою не лише для стабілізації політичного процесу в умовах зовнішньої агресії, а й для збереження перспектив демократичного розвитку держави в довгостроковій перспективі. Отримані результати створюють підґрунтя для подальших теоретичних і прикладних досліджень, спрямованих на оцінювання інституційної спроможності політичних партій та їхньої ролі у забезпеченні стійкості сучасних політичних систем.

Література:

1. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 травня 2015 року № 389–VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 28. Ст. 250; поточна ред. – Ред. від 14.05.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 10.01.2026).
2. Про національну безпеку України : Закон України від 21 червня 2018 року № 2469–VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2018. № 31. Ст. 241; поточна ред. – Ред. від 01.12.2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19> (дата звернення: 10.01.2026).
3. Про санкції : Закон України від 14 серпня 2014 року № 1644–VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 40. Ст. 2018; поточна ред. – Ред. від 01.08.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1644-18> (дата звернення: 10.01.2026).
4. Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки : Закон України від 09 квітня 2015 року № 317–VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 26. Ст. 219; поточна ред. – Ред. від 30.06.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/317-19> (дата звернення: 10.01.2026).
5. Дерев'яно С. М., Кобець Ю. В., Матвієнків С. М. Система національної безпеки : навч.-метод. посіб. Івано-Франківськ : Видавництво Прикарпатського нац. ун-ту ім. В. Стефаника, 2025. 160 с. URL: <https://lib-repo.pnu.edu.ua/bitstream/123456789/22834/1/derevianko-s.m.-kobets-ju.v.-matviienkiv-s.m.-metodychni-rekomendatsii-do-kursu-systema-natsionalnoi-bezpeky.pdf> (дата звернення: 10.01.2026).
6. Національна безпека України : навч. посіб. / С. М. Дерев'яно, Ю. В. Кобець, Т. Б. Мадрига та ін. ; за заг. ред. В. В. Марчука. Львів–Торунь : Liha-Pres, 2025. 372 с. DOI: 10.36059/978-966-397-494-1. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi84/0063987.pdf> (дата звернення: 10.01.2026).
7. Коцюруба О. Посилення впливу держави на політичні партії: вимушений захист чи згортання демократії? *Український часопис конституційного права*. 2024. № 1. URL: <https://www.constjournal.com/wp-content/uploads/issues/2024-1/pdfs/2-olha-kotsiuruba-posylennia-vplyvu-derzhavy-politychni-partii-vymushenyi-zakhyst-chy-zghortannia.pdf> (дата звернення: 10.01.2026).
8. Янчак П. О. Діяльність політичних партій як показник розвитку громадянського суспільства та демократичної держави в Україні. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 03(1). DOI: 10.24144/2788-6018.2025.03.1. 10. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2025/06/12.pdf> (дата звернення: 10.01.2026).
9. Янчак П. О. Принципи належної діяльності політичних партій...: виклики воєнного стану. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 04, ч. 3. DOI: 10.24144/2788-6018.2025.04.3.79. URL: <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2025/08/81.pdf> (дата звернення: 10.01.2026).
10. Guidelines on Political Party Regulation / OSCE/ODIHR, Venice Commission. 2010. URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2010\)024-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2010)024-e) (дата звернення: 10.01.2026).
11. Joint Guidelines on Political Party Regulation (Second Edition) / Venice Commission, OSCE/ODIHR. 2020. URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2020\)032-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2020)032-e) (дата звернення: 10.01.2026).
12. ODIHR Note on International and Regional Standards and Good Practices on Political Party Regulation. OSCE/ODIHR, 2023. URL: <https://www.osce.org/sites/default/files/f/documents/a/2/543997.pdf> (дата звернення: 10.01.2026).
13. Standards for Integrity in Political Finance: A Global Policy Position. Transparency International. Berlin, 2024. URL: https://images.transparencycdn.org/images/2412_PP_IntegrityStandardsPolFin_FIN_EN.pdf (дата звернення: 10.01.2026).
14. Combatting Corruption in Political Finance: Global Trends, Challenges and Solutions / Yukihiko Hamada, Khushbu Agrawal. Stockholm : International IDEA, 2025. DOI: 10.31752/idea.2025.8. URL: <https://www.idea.int/publications/catalogue/html/combating-corruption-political-finance-global-trends-challenges-and> (дата звернення: 10.01.2026).
15. Political Finance in the Digital Age: Towards Evidence-Based Reforms / Wouter Wolfs. Stockholm : International IDEA, 2025. URL: <https://www.idea.int/publications/catalogue/html/political-finance-digital-age-towards-evidence-based-reforms> (дата звернення: 10.01.2026).
16. Van Biezen I. Constitutionalizing Party Democracy: The Constitutive Codification of Political Parties in Post-war Europe. *British Journal of Political Science*. 2012. Vol. 42, Iss. 1. P. 187–212. URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/british-journal-of-political-science/article/constitutionalizing-party-democracy-the-constitutive-codification-of-political-parties-in-postwar-europe/B372AD97EFE174B02BF00108412C730B> (дата звернення: 10.01.2026).
17. Casal Bértoa F. Party system closure and openness: Conceptualization, operationalization and validation. *European Political Science Review*. 2016. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1354068814549340> (дата звернення: 10.01.2026).
18. Casal Bértoa F., Deegan-Krause K., Haughton T. The volatility of volatility: Measuring change in party vote shares. *Government and Opposition*. 2017. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0261379417301087> (дата звернення: 10.01.2026).

19. Casal Bértoa F., Enyedi Z. Party System Closure. Oxford : Oxford University Press, 2021. URL: <https://global.oup.com/academic/product/party-system-closure-9780198823605> (дата звернення: 10.01.2026).
20. Партиїно-виборчі процеси та політико-інституційні відносини в умовах російсько-української війни та кризи світового розвитку: український, європейський і світовий виміри : матеріали міжнар. наук. конф. (листопад 2024 р.). Вип. 9. URL: https://projects.dnister.org.ua/publications/parties/Parties_Vol_9.pdf (дата звернення: 10.01.2026).
21. Виборчий кодекс України : Закон України від 19 грудня 2019 року № 396–IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2020. № 7, № 8, № 9. Ст. 48; поточна ред. – Ред. від 31.12.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text> (дата звернення: 10.01.2026).
22. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700–VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 49. Ст. 2056; поточна ред. – Ред. від 01.01.2026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 10.01.2026).
23. Кизима Т. Finances of political parties in the conditions of martial law (фінансування партій за умов воєнного стану). *World of Finance*. 2025. URL: <https://sf.wunu.edu.ua/index.php/wof/article/view/1837> (дата звернення: 10.01.2026).
24. Савчин М. Чесноти і цінності у праві та їх вплив на Конституцію. *Право України*. 2024. № 1. DOI: 10.33498/louu-2024-01-108. URL: https://pravoua.com.ua/storage/files/magazines/files/article-pravo_2024_1-s8.pdf (дата звернення: 10.01.2026).
25. Wolfs W. Political Finance in the Digital Age: Towards Evidence Based Reforms (електронна версія публ.). *International IDEA*, 2025. URL: <https://www.idea.int/publications/catalogue/html/political-finance-digital-age-towards-evidence-based-reforms> (дата звернення: 10.01.2026)

Дата першого надходження статті до видання: 29.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 26.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 01.05.2026